

IADUER

Mihai Șandru

Mihai Banu

Dragoș Călin

Procedura trimiterii preliminare

Principii de drept al Uniunii Europene

și experiențe ale sistemului român de drept

ARDAE

IADUER

**Procedura trimiterii preliminare:
principii de drept al Uniunii Europene
și experiențe ale sistemului român de drept**

ȘANDRU, DANIEL-MIHAIL

Studii: Facultatea de Drept, Universitatea din București (1998).

Activitate: prof. univ. dr. – Universitatea Creștină Dimitrie Cantemir; cercetător științific gr. II al Institutului de Cercetări Juridice al Academiei Române – Centrul de Studii de Drept European, coordonator al Centrului de Studii de Drept European; redactor-șef – *Revista română de drept european*; membru în colegiile științifice ale revistelor *Dreptul, Studii și Cercetări Juridice, Revista Forumul Judecătorilor, Jurisclasseur CEDO, Revista de Noie și Studii Juridice, Synergies Roumaine, Mediarea*; raportor național la revista *European Public Law*; președinte al Asociației Române de Drept și Afaceri Europene (ARDAE) și al Societății de Științe Juridice (SSJ).

BANU, CONSTANTIN MIHAI

Studii: Facultatea de Drept, Universitatea din București (1998).

Activitate: cercetător asociat al Institutului de Cercetări Juridice al Academiei Române – Centrul de Studii de Drept European, redactor-șef adjunct al *Revistei române de drept european* (Wolters Kluwer, România).

CĂLIN, DRAGOȘ ALIN

Studii: Facultatea de Drept, Universitatea din București (1998); Institutul Național al Magistraturii (2003).

Activitate: judecător la Curtea de Apel București, formator al Institutului Național al Magistraturii, cercetător asociat al Institutului de Cercetări Juridice al Academiei Române – Centrul de Studii de Drept European, director al *Revistei Forumul Judecătorilor* și membru în colegiul științific al revistei online *JurisClasseur CEDO*, precum și în colegiul de redacție al *Revistei Curții de Apel București*.

Proiectul de cercetare IADUER este realizat de Centrul de Studii de Drept European (CSDE) al Institutului de Cercetări Juridice al Academiei Române, Asociația Forumul Judecătorilor din România și Asociația Română de Drept și Afaceri Europene (ARDAE). Detalii www.iaduer.ro

Mihai Șandru

Mihai Banu

Dragoș Călin

**Procedura trimiterii preliminare:
principii de drept al Uniunii Europene și
experiențe ale sistemului român de drept**

Editura C.H. Beck
București 2013

AVERTISMENT!

Având în vedere amploarea luată de fenomenul fotocopierii lucrărilor de specialitate, mai ales în domeniul Dreptului, atragem atenția că, potrivit art. 14 și 140 din Legea nr. 8/1996 privind dreptul de autor și drepturile conexe, reproducerea operelor sau a produselor purtătoare de drepturi conexe, dacă respectiva reproducere a fost efectuată fără autorizarea sau consimțământul titularului drepturilor recunoscute de legea menționată, constituie infracțiune și se pedepsește cu închisoare sau cu amendă. Prin reproducere, conform legii, se înțelege realizarea, integrală sau parțială, a uneia ori a mai multor copii ale unei opere, direct sau indirect, temporar ori permanent, prin orice mijloace și sub orice formă.

Nu vă faceți părtași la distrugerea cărții!

Editura C.H. Beck este acreditată CNATDCU și este considerată editură cu prestigiu recunoscut.

Procedura trimiterii preliminare: principii de drept al Uniunii Europene și experiențe ale sistemului român de drept
Mihai Șandru, Mihai Banu, Dragoș Călin

Copyright © 2013 – Editura C.H. Beck

Toate drepturile rezervate Editurii C.H. Beck

Nicio parte din această lucrare nu poate fi copiată fără acordul scris al Editurii C.H. Beck.
Drepturile de distribuție în străinătate aparțin în exclusivitate editurii.

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României ȘANDRU, MIHAI

Procedura trimiterii preliminare : principii de drept al Uniunii Europene și experiențe ale sistemului român de drept / Mihai Șandru, Mihai Banu, Dragoș Călin. - București : Editura C.H. Beck, 2013

Bibliogr.

Index

ISBN 978-973-115-941-6

I. Banu, Mihai II. Călin, Dragoș

341.217(4) UE

Editura C.H. Beck

Str. Serg. Nuțu Ion nr. 2, sector 5, București

Tel.: 021.410.08.47; 021.410.08.09

Fax: 021.410.08.48

E-mail: comenzi@beck.ro

Cuprins

Cuvânt înainte	XIII
Procedura trimiterii preliminară	XVII
Întâlnirea judecătorilor. Câteva aspecte cu privire la evoluțiile cele mai recente privind procedura trimiterii preliminară	XXV
Abrevieri	XLI
Problematică generală. IADUER și judecătorul național	XLVII
Capitolul I. Principiile procedurii trimiterii preliminară	1
§1. Preliminarii	1
§2. Câteva definiții din doctrină	2
§3. Scopul trimiterilor preliminară	5
§4. Normele juridice europene aplicabile	7
4.1. Introducere	7
4.2. Principii ale fostului art. 35 UE și exemple din practica instanțelor din România	8
4.3. Abrogarea art. 68 CE subsecvent intrării în vigoare a Tratatului de la Lisabona	13
§5. Interpretare și aplicare	15
§6. Caracterul necontencios al procedurii	19
§7. Domeniul de aplicare (<i>ratione materiae</i> și <i>ratione temporis</i>) a procedurii trimiterii preliminară	21
7.1. <i>Ratione materiae</i>	21
7.2. <i>Ratione temporis</i>	23
§8. Caracterul obligatoriu al trimiterii și teoria „actul clar”	25
8.1. Reguli generale	25
8.2. Solicitarea de lămuriri din partea instanței de trimitere	28
8.3. O (nouă) întrebare preliminară identică unei întrebări anterioare la care Curtea a răspuns deja. Informarea instanței de trimitere	30
§9. Soluția Curții de Justiție: hotărâre sau ordonanță	32
§10. Caracterul obligatoriu al hotărârilor Curții	33
§11. Inițierea trimiterii preliminară	36
§12. Instanțele judecătorești din România și art. 267 TFUE	37

12.1. Reguli generale – o noțiune „care ține doar de dreptul Uniunii”	37
12.2. Un organism administrativ-jurisdicțional și art. 267 TFUE: Consiliul Național pentru Soluționarea Contestațiilor	39
12.3. Curtea Constituțională a României și procedura trimiterii preliminare	42
§13. Rolul părților în procedura trimiterii preliminare	46
§14. Acțiunea (principală) trebuie să fie reală, iar nu fictivă	51
§15. Actul național de procedură prin care se dispune sesizarea Curții de Justiție cu o trimitere preliminară. Pornind de la trimiterea în cauza <i>Nisipeanu</i> (C-263/10).....	52
§16. Indicarea temeiului juridic în cererea pentru pronunțarea unei decizii preliminare. Câteva exemple din practica Curții de Justiție.....	58
§17. Motivul sesizării Curții de Justiție și explicațiile instanței de trimitere. Câteva exemple din practica recentă a Curții de Justiție.....	59
§18. Câteva exemple din practica Curții de Justiție privind reformularea întrebărilor preliminare	62
§19. Încheiere.....	65
Capitolul II. Refuzul instanței naționale de a încuviința o cerere de trimitere preliminară	66
§1. Context.....	66
§2. Exemple din jurisprudența timpurie a instanțelor judecătorești interne.....	68
2.1. Înalta Curte de Casație și Justiție – dosarul „Petrom”	68
2.2. Înalta Curte de Casație și Justiție. Principii ale dreptului unional și aplicarea în timp a legii	87
2.3. Un recurs împotriva respingerii unei cereri de sesizare a Curții de Justiție în materia taxei auto	92
§3. Refuzul de efectuare a unei trimiteri preliminare de către o instanță națională vizată la art. 267 paragraful al doilea TFUE.....	94
3.1. Ipoteze din practica instanțelor judecătorești române	94
3.2. Respingerea cererii de efectuare a unei trimiteri preliminare în procedura specială a încuviințării executării unui mandat european de arestare.....	95
3.3. Respingerea cererii de sesizare a Curții de Justiție în temeiul teoriei <i>acte clair</i>	103
3.4. Dezlegarea pricinii se deduce din jurisprudența Curții de Justiție sau se impune cu evidență. Exemple din practica instanțelor românești în materia clauzelor abuzive	110

3.5. Repartizarea competențelor prin art. 267 TFUE și absența pertinenței și utilității trimiterii preliminare pentru soluționarea acțiunii.....	117
3.6. Repartizarea competențelor între instanțe și formularea deficitară a întrebărilor propuse.....	140
3.7. Termenul de transpunere a unei directive și inutilitatea trimiterii preliminare.....	142
3.8. Respingerea cererii de sesizare a Curții privind validitatea unui act al Uniunii.....	143
3.9. Domeniul de aplicare a Cartei drepturilor fundamentale a UE...	144
3.10. Teoria actului clarificat și jurisprudența instanțelor române în materia publicității pentru jocuri de noroc oferite prin internet.....	145
§4. Refuzul de efectuare a unei trimiteri preliminare de către o instanță națională în temeiul art. 267 paragraful al treilea TFUE.....	148
4.1. Preliminarii.....	148
4.2. Domeniul de aplicare a Cartei drepturilor fundamentale a UE...	149
4.3. Exemple de respingeri întemeiate pe lipsa utilității unui răspuns al Curții de Justiție.....	160
4.4. Exemple de hotărâri privind aplicarea teoriei „actului clar” și „actului clarificat”.....	183
4.5. Jurisprudență internă în domeniul recalculării pensiei.....	202
4.6. Formalism în respingerea cererii de sesizare a Curții de Justiție (în contextul lipsei traducerii și publicării unei directive în limba română) sau despre efectele unei directive în ordinea juridică internă.....	210
§5. Cereri privind sesizarea Curții de Justiție în domeniul concurenței și ajutoarelor de stat.....	217
§6. Respingeri de efectuare a unei trimiteri preliminare în privința Convenției europene pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale.....	227
§7. Respingerea cererii de trimitere preliminară având ca obiect interpretarea unui act de drept internațional public.....	235
§8. Stadiul procesual al cauzei și respingerea cererii de efectuare a unei trimiteri preliminare.....	242
§9. Câteva exemple de formalism în motivarea unor respingeri ale cererilor de sesizare a Curții de Justiție privind dreptul la un proces echitabil.....	246

Capitolul III. Trimiterea preliminară în cauza <i>Jipa</i> și jurisprudența instanțelor judecătorești din România privind libera circulație a persoanelor	258
§1. Preliminarii	258
§2. Dreptul național și unional aplicabil	259
§3. Cererea de pronunțare a unei decizii preliminare în cauza <i>Jipa</i>	263
§4. Hotărârea din 10 iulie 2008 a Curții de Justiție în cauza <i>Jipa</i> (C-33/07)	269
§5. Aplicarea de Tribunalul Dâmbovița a interpretării Curții de Justiție.....	272
§6. Repere din practica judecătorească românească	273
6.1. O decizie concomitentă trimiterii preliminare în cauza <i>Jipa</i>	273
6.2. Interpretarea excepțiilor de la art. 27 din directivă. Constanțe ale practicii judecătorești naționale	286
6.3. Motivări atipice?	299
6.4. Hotărâri în sensul admiterii restrângerii exercitării dreptului la liberă circulație	306
6.5. Referiri la hotărârea <i>Jipa</i> în jurisprudența instanțelor române....	316
§7. Concretizarea principiilor de drept al UE și referiri la jurisprudența Curții de Justiție în jurisprudența instanțelor române	325
7.1. Reguli generale privind raportul între ordinea juridică națională și cea unională	325
7.2. Referirea la soluții de principiu din jurisprudența Curții de Justiție	331
7.3. Prioritatea dreptului UE și conflictul între ordinea juridică a UE și ordinea juridică națională.....	334
7.4. Verificarea aplicării corecte a principiului proporționalității.....	344
7.5. Referiri la regulile interpretării conforme	349
7.6. Chestiunea efectului direct al art. 27 din Directiva 2004/38.....	355
7.7. Alte referiri relevante	356
§8. Concluzii	357
 Capitolul IV. Trimiterile preliminare în cauzele <i>Tatu</i>, respectiv <i>Nisipeanu</i> și jurisprudența instanțelor judecătorești din România în materia taxelor auto	366
§1. Preliminarii	366
§2. Cauza <i>Tatu</i> (C-402/09).....	368
2.1. Instanța de trimitere	368
2.2. Concluziile avocatului general.....	370
2.3. Hotărârea Curții și importanța ei.....	378
2.4. Comentarii	386

§3. Cauza <i>Nisipeanu</i> (C-263/10).....	387
§4. Repere din jurisprudența instanțelor interne privind taxa specială de primă înmatriculare și taxa de poluare.....	392
§5. Înalta Curte de Casație și Justiție. Recurs în interesul legii	414
§6. Curtea Europeană a Drepturilor Omului. Decizia de inadmisibilitate din cauzele reunite <i>Coriolan Gabriel Iovițoni și alții împotriva României</i>	419
§7. Concluzii	423

Capitolul V. Suspendarea judecării acțiunii de către instanța națională în situația efectuării unei trimiteri preliminare

§1. Introducere	427
§2. Suspendarea procedurii în situația efectuării unei trimiteri preliminare potrivit reglementării noului Cod de procedură civilă.....	428
2.1. Reglementările noului Cod de procedură civilă.....	428
2.2. Jurisprudența română până la data intrării în vigoare a NCPC – suspendarea judecării acțiunii.....	429
2.3. Câteva aspecte de drept comparat.....	432
2.4. Avantaje și dezavantaje.....	434
§3. Suspendarea judecării acțiunii de către instanța națională în situația trimiterii întrebării preliminare de către o altă instanță.....	435
3.1. Preliminarii	435
3.2. Cauza <i>Agrana România</i>	436
3.3. O evaluare a cauzei <i>Agrana România</i> din perspectiva dreptului românesc.....	439
3.4. O evaluare a cauzei <i>Agrana România</i> din perspectiva dreptului UE.....	444
3.5. Alte exemple – suspendarea judecării în așteptarea hotărârilor Curții în cauze privind taxa auto	446
3.6. Interpretarea unor dispoziții din Directiva privind taxa pe valoarea adăugată.....	453
3.7. Suspendări în așteptarea hotărârii Curții de Justiție în cauza <i>Volksbank</i> (C-571/11).....	455
§4. Concluzii.....	458

Capitolul VI. Menținerea, modificarea și retragerea trimiterii preliminare de către instanța națională.....

§1. Preliminarii	459
§2. Admisibilitatea retragerii trimiterii preliminare.....	460
§3. Cauza <i>Kita</i> (C-264/10).....	464
3.1. Procedura în fața instanței naționale	464

3.2. Motivele care au determinat instanța națională să formuleze trimiterea preliminară	466
3.3. Procedura națională în situația retragerii trimiterii preliminare ..	467
3.4. Termenul în care se face retragerea trimiterii preliminare	469
3.5. Procedura la Curtea de Justiție în situația retragerii trimiterii preliminare	470
§4. Cauzele <i>Volksbank</i>	470
4.1. Cauza <i>SC Volksbank România (C-47/11)</i>	470
4.2. Cauza <i>Volksbank (C-571/11)</i>	473
§5. Efectele retragerii trimiterii preliminare	477
§6. Competența instanței de trimitere în privința acțiunii principale și absența necesității de a răspunde la trimiterea preliminară	477
6.1. <i>Cartesio</i> – păstrarea competenței instanței de trimitere	478
6.2. Desesizarea instanței de trimitere	480
§7. Legislație și jurisprudență din România privind atacarea încheierii de admitere sau de respingere a sesizării a Curții de Justiție	482
7.1. Legea nr. 340/2009 și atacarea încheierii de sesizare a Curții de Justiție	482
7.2. Inadmisibilitatea unui recurs împotriva încheierii de respingere a cererii de efectuare a trimiterii preliminare	483
§8. Modificarea trimiterii preliminare	486
§9. Concluzii	487
Capitolul VII. Procedurile accelerate	489
§1. Preliminarii. Contextul celor două proceduri accelerate	489
§2. Sediul materiei procedurilor accelerate	492
§3. Câteva trăsături ale celor două proceduri	497
§4. Criterii din jurisprudența Curții de Justiție privind judecarea trimiterii preliminară potrivit procedurii accelerate	500
4.1. Cauze în care a fost admisă judecarea prin procedura accelerată	500
4.2. Cauze în care a fost respinsă cererea de judecare prin procedura accelerată	507
§5. Criterii din jurisprudența Curții de Justiție privind judecarea trimiterii prin procedura (preliminară) de urgență	513
§6. Experiențele românești: Respingerea cererilor pentru o procedură accelerată, respectiv pentru procedura preliminară de urgență	518
6.1. Cauza <i>Jipa (C-33/07)</i>	518
6.2. O dublă respingere: Cauza <i>Kita (C-264/10)</i>	519
6.3. Cauza <i>Bejan (C-102/10)</i>	520
6.4. Cauza <i>Micșa (C-573/10)</i>	520

6.5. Cauza <i>Nilas</i> (C-248/11)	521
--	-----

Capitolul VIII. Procedura în fața instanței naționale după primirea răspunsului de la Curtea de Justiție.....	523
§1. Finalitatea trimiterii preliminare	523
§2. Procedura de urmat de instanță după primirea răspunsului Curții de Justiție.....	526
§3. Hotărârea instanței naționale după pronunțarea hotărârii preliminare.....	527
§4. Analiza unora dintre hotărârile naționale pronunțate după ce Curtea a răspuns prin hotărâre preliminară/ordonanță motivată.....	527
§5. Cauza <i>Circ & Variete Globus București</i> (C-283/10)	549
§6. Cauza <i>Augustus</i> (C-627/11)	555
§7. Concluzii	557

Capitolul IX. Revizuirea pentru încălcarea principiului priorității dreptului Uniunii Europene, în materia dreptului administrativ	559
§1. Introducere. Cadrul legislativ privind revizuirea	559
§2. Despre linia simandicoasă a constituționalității	562
§3. Tipologia respingerilor.....	568
§4. Respingerea revizuirii pentru că ar înfrânge securitatea juridică	576
§5. Cereri de revizuire admise	581
§6. Cererea de trimitere preliminară și revizuirea.....	584

Capitolul X. Concluzii – un bilanț la 6 ani de la aderarea României la UE	587
§1. Introducere	587
§2. Cinci trimiteri preliminare neînregistrate încă la Curtea de Justiție și o cerere înregistrată recent.....	590
§3. O temă recurentă: repartizarea competențelor între Uniune și statele membre și trimiterea preliminară (sau despre domeniul de aplicare a dreptului Uniunii).....	593
§4. Un bilanț: Convenția europeană pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale, dreptul Uniunii Europene și trimiteri ale instanțelor judecătorești române.....	595
§5. Câteva principii – acțiuni și instanțe ale Uniunii Europene.....	605
§6. ... și tendințe „românești”: acțiuni introduse la Tribunal	607
§7. Uz și abuz în conduita unor părți în privința cererilor de sesizare a Curții de Justiție	610
§8. Forma și fondul „europenizării” pe cale judiciară.	
Exemplul excepției de nelegalitate	611
8.1. Preliminarii	611

8.2. Atribuțiile puterii judecătorești și excepția de nelegalitate	612
8.3. Domeniul de aplicare a dreptului Uniunii și „europenizarea” indirectă	615
8.4. Paralelism între excepția de nelegalitate și sistemul acțiunilor în dreptul Uniunii.....	619
8.5. Excepția de nelegalitate și taxa de poluare	621
8.6. Excepția de nelegalitate și principiul proporționalității	627
Anexa I. Tabelul general al cauzelor provenite de la instanțe judecătorești din România	630
Anexa II. Tabele generale ale instanțelor – trimiteri preliminare având în vedere gradul instanțelor, circumscripția teritorială a instanțelor, zonele istorice și faza procesuală în care au fost ridicate.....	632
Anexa III. Lista cauzelor în funcție de temeiul suspendării procedurii și de eventuala cale de atac.....	636
Anexa IV. Durata procedurii în fața Curții de Justiție.....	641
Index cauze	645
Index alfabetic	647
Bibliografie selectivă	655